

TANRI İMGESİ ÜZERİNE MUSTAFA TEKİN İLE BİR ŞÖYLEŞİ

Prof. Dr. Kadir Canatan
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Batı dünyasında Tanrı imgesinin değişim halinde olduğuna dair kitaplar yazılıyor. Bu kitaplardan birisi de Neale Donald Walsch'ın “Yarının Tanrı”¹ adlı kitabıdır. Hem genelde anlamda Tanrı imgesini hem de bu kitapta serdedilen önermeleri konuşmak için İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölüm Başkanı ve din sosyologu Prof. Dr. Mustafa TEKİN hocamızla bir söyleşi gerçekleştirdik.

Hocam sizinle Tanrı imgesi üzerinde konuşmak istiyoruz. İlk önce şu soruyla başlamak istiyorum: Acaba zaman içinde insanların ve toplumların Tanrı tasavvuru değişiyor mu?

Bu soruyu birkaç boyutlu olarak cevaplandırmak gerekiyor. İlkın, Tanrı tasavvurlarının bireysel ve toplumsal olarak ve dönemlere göre değiştiğini söyleyebiliriz. Bir kere farklı dinlerde tanrı tasavvurları farklılaşmaktadır. Bunu insanlığın erken dönemlerinde çizilen Tanrı figürleri, mitolojideki Tanrı tasvirleri ve ilişkilerine bakarak doğrulayabiliriz. Bu tasavvurlarda dinin “Tanrı’ya dair ağırlık verdiği öğeler ve sıfatlara göre bir Tanrı resmi ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi; Gök tanrı inancı, Hıristiyanlıktaki “Gökteki babamız”, İslam’da ise sıfatları ve isimleri çerçevesinde ifade edilmeye çalışılan bir Tanrı tasavvuru bulunmaktadır. İslam’daki Tanrı inancı kendi mü’minine bir tasavvur kazandırmakta; söz gelimi, bu tasavvur baba ve oğul gibi metaforik ve gerçek nitelemeleri reddetmektedir. Dinlerin zaman içinde yaşanan değişimlere paralel Tanrı tasavvurları da değişebilmektedir.

Tanrı tasavvurunun zaman içindeki değişimini sağlayan faktör, toplumlarda meydana gelen esaslı siyasal, sosyal ve kültürel değişimlerdir. İlkçağ, Ortaçağ ve Endüstri Devrimi’nden sonra Tanrı’ya dair tasavvurlarda değişimler olduğunu gözlemleyebiliriz. Batı’da kilisenin hakim olduğu Ortaçağ’dan Modern zamanlara geldikçe, modern dünyanın kurulabilmesi panteist ve Deist bir Tanrı inancı ve tasavvuruna dönüşümü birlikte getirmiştir. Bu, önce Tanrı’nın panteizmle içkinleştirilmesi, sonra da insan ve Tanrı arasında yeni otorite alanlarının belirlenmesini sağlamıştır. Dolayısıyla Tanrı tasavvurları ile toplum arasında birebir

---

¹ Bakınız: Yarının Tanrısı, GOA Yayıncılık, İstanbul 2008.

ilişkilerin varlığından bahsedilebilir. Bir başka deyişle, Tanrı tasavvurlarına bakarak toplum, toplumsal değişim ve formlara bakarak Tanrı tasavvurları hakkında çıkarım yapmak mümkündür.² Bir de bireylerin kendi eğitim, bilgi ve yönelimleri çerçevesinde Tanrı tasavvurlarının farklılaşabileceğini düşünmeliyiz.

Fakat bu konuda esas problem, Walsch'un tanımlamaya çalıştığı çerçevede bir Tanrı Tasavvuru değişimidir. O, zaman içinde Tanrı tasavvurunun değiştiğini, hatta değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Walsch tüm semavi evrensel dinlerin Tanrı'sını talep eden, cezalandıran, yargılayan şeklinde vasıflandırırken, Yarının yeni Tanrı'sının bu niteliklerle arasına mesafe koyarak değişmeye başladığını düşünmektedir. Walsch'un "Yarının Tanrısı" dediği tasavvurun, postmodern dönemde Tanrı'ya dair yüklemeler bağlamında meydana gelen değişim bağlamında bir karşılığının olduğunu belirtmeliyiz. Hakikatin parçalanmasına bağlı olarak iddiacı, talep eden, yargılayan değil, ilişki kuran bir Tanrı tasavvurunu farklı toplumlarda ve gündelik hayatta izleyebiliriz. Doğrusu böyle değişen bir trendden bahsedebiliriz. Ancak Walsch'un sözünü ettiği Yarının Tanrısı ve yeni Ruhanilik, evrimsel bir ilerleme sürecinde kaçınılmaz gidişat olarak resmedilmektedir. Daha da önemlisi Walsch'un Tanrı tasavvurunda değişim, yeni bir kelamın varlığını da zorunlu kılmaktadır.

Geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçerken, Tanrı tasavvurunda nasıl değişimler gözlemlendi?

Modern toplumun oluşabilmesi tabii ki kaçınılmaz bir şekilde Tanrı tasavvurunun değişimine bağlıdır. Nihayetinde dinin insan hayatında kapladığı alan ve Tanrı'nın bu hayatta durduğu yer, teknolojik gelişmelere ve anlayışa bağlı olarak değişmektedir. Bu durum, iki önemli noktayı ima eder. Birincisi, geleneksel toplumlarda Tanrı, insanın kendisinden bigane kalamadığı ve aralarındaki ilişkide hiç boşluk bulunmayan kapsayıcı bir varlıktır. İkincisi, modern toplumlarda Tanrı, insanı kuşatıcı bir boyutla

---

² Bu konuda geniş bir tartışma için bkz. Mustafa Tekin, "Tanrı Kavramı ve Toplumsal İzdüşümü", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 10, Konya-2003, ss. 475-491.

tasavvur edilmemekte; insan-Tanrı ilişkisindeki vakumda Tanrı'nın yerine ikame varlıklar gündeme gelmektedir.

Bilindiği üzere geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçiş, her şeyden önce Tanrı merkezli bir evren anlayışından insan merkezli evren anlayışına geçişle karakterize olunur. Bu geçiş, bir sürecin içinden geçerek mümkün olmuştur ve birkaç önemli noktada izlenebilir. Rönesans ile birlikte ortaya çıkan Hümanizma, insan-Tanrı ilişkisinde bir otorite sorununu gündeme getirmiş; neticede insanın kendi kaderini sahiplenmesi gereken bir üst otorite olacağı fikrini işlemiştir. Bu, her şeyden önce bir egemenlik sorunudur ve Descartes, insan ile Tanrı arasındaki bu egemenlik sorununu, insan ile Tanrı'nın kendine ait otorite alanlarını belirleyerek çözmeye çalışmıştır. Neticede Tanrı'nın otoritesinin daraldığı yeni bir bakış açısına ulaşılmıştır. Esasen Kopernik'in güneş merkezli evren anlayışı, Galile'nin tezleri bu otorite yitiminin bir parçasıdır. Reform hareketleri ile birlikte sekülerleşme süreci hızlanmış, Tanrı'nın inayeti ve kurtuluş fikrinde köklü değişimler meydana gelirken, Tanrı'nın dünya ile barıştırılması söz konusu olmuştur. Aydınlanma ile de insan Tanrı'nın hidayetine (Guidance) ihtiyaç duymadan hayatını idame ettirebileceğini; hatta yeni bir dünya kurabileceğini düşünmüştür. Dikkat edilirse bu anlam, Tanrı'yı insan hayatının bir köşesinde ikamete zorlamıştır. Ayrıca bu sürece teknolojik gelişmelerin de eşlik ettiğini; teknolojinin insan-Tanrı ilişkisinde değişimler yarattığını burada ayrıca hatırlamalıyız.

Geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçişte, üç tanrı tasavvurunun birbirini besleyerek sürece katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Birincisi, Spinoza'nın Panteist dünya görüşü ve Tanrı tasavvuru ile tanrı ve âlem aynı sayılmış; gerçekte Tanrı aşkınlıktan dünyaya doğru çekilerek içkinleştirilmiştir. Walsch'un "Tanrı'yı bir yaşama (süreç) dönüştürmesi (s. 71), Tanrı ile evreni eşitlemesi ile buna dair yorumlarını (s.80 ve s. 100) bu minvalde okuyabiliriz. İkincisi, Deist tanrı anlayışıdır ki, Tanrı'nın varlığını kabul etmekle birlikte, onun dünya ve insanlar üzerine müdahalesi ile mutlak egemenlik ve otoritesini sona erdirir. Böylece insana bir egemenlik alanı açılır. Aslında Walsch'un Yarının Tanrısı şeklindeki tasavvurunda Tanrı'nın bu egemenliği kaybetmesinin daha da ötesi görünür. Nietzsche'nin meşhur mottosundaki Tanrı tasavvurunda ise, aslında klasik anlamda Tanrı tasavvurunun sona erdiği görülür ve bir anlamda postmodern bir tasavvura geçilir. Aslında

Nietzsche bize modernliğin bir eleştirisini sunar ve Tanrı'nın bir momentum noktası olmaktan çıktığını anlatır. Biz Walsch'un tasvirlerinde bu noktanın işlendiğini söyleyebiliriz.

Günümüz sosyolojisinde “Modern Ötesi” ya da “Sanayi Ötesi” bir topluma geçiş yaptığımız konusunda bir fikir var. Bu fikre bağlı olarak tanrı tasavvuru da değişiyor mu?

Bunu aslında en bariz şekilde Walsch'un “Yarının Tanrısı” tasavvurunda izlemek mümkündür. Zira Walsch'un Tanrı tasavvuru, bir yandan modernlik süreci içerisinde süzülüp gelen bir serüveni bize özetlemekte; diğer yandan tam da post-endüstriyel ve postmodern bir dönemin anlayışına uygun Tanrı tasavvurunu belirginleştirmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Onun Tanrı tasavvuru, postmodern Tanrı anlayışının gelecekte yaygınlaşması üzerine odaklanmaktadır.

İşlevsel olarak Ortaçağ'dan itibaren batı tarihini kabaca üç dönemde ele alabiliriz. Bunlar; Ortaçağ, Modern ve Postmodern dönem. Tanrı merkezli bir evren anlayışının hakim olduğu Ortaçağ'da vahiy, epistemolojik bir merkezlik taşıırken, “hakikat” de Tanrı'ya referansla tanımlanmaktadır. Bu Tanrı, insanlara doğru ve yanlış söylemekte, onlardan bazı şeyler talep etmekte ve nihayetinde ödüllendirici ve cezalandırıcı vasfıyla kendisini tanımlamaktadır. Walsch'un geride kaldığı Tanrı tasavvuru işte budur. Daha önce bir şekilde uğrak noktalarını anlattığımız modern döneme geçişle birlikte, insan merkezli bir evren anlayışı çerçevesinde yeni bir Tanrı tasavvuru kendisini göstermiştir. Bu dönemde Hakikat'in referansı artık insandır ve Tanrı da insan merkezli olarak yeniden tanımlanmaktadır. Hem Ortaçağ, hem de Modern dönemde bir hakikat fikri olup referansı farklılaşmaktadır. Deizm, modern dönemi en iyi karakterize eden bir Tanrı tasavvuru olarak okunabilir.

Postmodern dönem ise, insanın bütün öznellikleriyle merkezde olduğu ve hakikatin artık parçalandığı bir zamandır. Burada iki önemli nokta vardır. Birincisi, insanın mikro Tanrı haline gelmesi, Tanrı ile insan arasındaki aralığın yok olması ve Tanrı'nın insanda içkinleşmesidir. Walsch'un şu sözleri bunu net ifade ediyor: “Bizler tanrılık yapan tanrılarız.” (s. 33) “Tanrı bizim aracılığımızla açıklığa kavuşur.” (s.42) “Yarının tanrısı senin bir şeyler söylediğin değil, birlikte konuştuğunuz bir Tanrı olacak.” (s. 137) “Senden ayrı bir Tanrı yok.” (s. 151) Bunların tümü

Tanrı'nın aşkınlık niteliğini değiştirmeye yöneliktir. İkincisi de, hakikat fikri görelileşmekte ve parçalanmaktadır. Nitekim Walsch'un, "hakikat hiçbir yerde tamamen bulunmaz (s. 199) sözü ile Tanrı'yı bir süreç ve yaşam olarak tanımlaması (s. 73) iddiamızı net olarak anlatmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da Walsch'a göre "Tanrı'nın insan davranışlarına ilişkin bir tercihi yoktur ve yargılama yapmaz." (s. 120) İçinde yaşadığımız durumda, teorik ve pratik düzeyde postmodern Tanrı tasavvuruna dair anlayışları görmemiz mümkündür. Bu bağlamda, postmodern ya da post endüstriyel çağda, Ortaçağ ve modern zamanlara dair Tanrı tasavvurları baz alındığında bile değişimler olduğu görülecektir.

Walsch'un önermeleri, geleceğin Tanrı tasavvurunu ele veriyor mu yoksa bir tasavvuru dikte mi ediyor?

Walsch'un önermeleri hem şu anda içinden geçmekte olduğumuz değişimler çerçevesinde değişen Tanrı tasavvurunu bize veriyor hem de bize böyle bir Tanrı tasavvurunu dikte ediyor. Açıkçası bunun geleceğin Tanrı tasavvuru olacağını söylemek için oldukça erken. Bu kanaat ve önermeler "ilerleme" fikrini ilkin olarak Tanrı tasavvurunun değişeceğinden mühlhem bir anlayışı inşa etmeye çalışmaktadır. Tam da bu noktada, resmetmeye çalıştığı yargılayıcı olmayan, talep etmeyen "soft tanrı", insanları bekleyen nihai kader şeklindeki bir dayatmanın izlerini taşımaktadır.

Yukarıda postmodernlikle birlikte "hakikat"ın parçalanmışlığından bahsetmiştik ki, bunun doğal sonucu merkezsizliktir. Böylece "doğru" ve "yanlış"a dair klasik ölçüler anlamlarını kaybederler. Bu durum Walsch'da "yeni Ruhanilik" dediği bir mistikliği gündeme getirmektedir. "Yeni Ruhanilik" Onda, yarının tanrısının teolojisi olarak okunabilir. Bir süreç felsefesi ve eklektik nitelikleriyle görünür olan bu ruhanilikte "meditasyon" (s. 53) meseleyi anlatmak için anahtar bir kavramdır. Yeni ruhanilikte yaşama inanan, Tanrı'ya inanmış olacaktır; ateizm, agnostisizm bir anlam taşımayacaktır. (s. 70) Yine Walsch'a göre, "Yeni Ruhanilik günlerinde dinler, tüm cevapların kendilerinde olduğunu düşünmeyi bırakacaklardır." (s. 223) Günümüz dünyasına dikkatle bakıldığında, sekülerleşme sürecinin hızlandığı, yeni mistik hareketlerin ortaya çıktığı, meditasyonun yükselen bir trend haline geldiği, tanrısal taleplerin çoğulculuk içinde kaybedildiği ve yeni insan taleplerinin Tanrı'ya onaylatılmaya çalışıldığı bir durum gözlenecektir. Nitekim

“doğru”ları ve “yanlış”ları olan ve bunları belirten eski Tanrı, bu taleplere kapalıdır. Bunun neticesi olarak Walsch’un dediği gibi, “Yarının Tanrısı hiçbir şeye ihtiyaç duymaz ve insanlardan bir şey beklemez.” (s. 173) Bu Tanrı tasavvurunda, içinden geçmekte olduğumuz sürecin nitelikleri bulunmaktadır. Öte yandan Yeni Ruhanilikte tasavvur edilen yarının Tanrısı, Walsch’a göre, gelecekte kesin bir belirleyiciliğe sahiptir; dolayısıyla burada katı bir dikte ve determinizm kokmaktadır.

Profetik/Nebevi gelenek açısından bu tasavvur ne kadar kabul edilebilir?

“Yarının Tanrısı” tasavvurunun kabul edilmesi demek, nebevi geleneğin teolojisinin kökten değişmesi anlamına geleceği için tabii ki kabul edilemez. Zira yarının tanrısına dair önermeler, bir çok noktada profetik gelenek açısından problemlili görünmektedir. Bu problemlili noktaların neler olduğuna dair analizlere geçmeden önce belki şöyle bir soru sorulabilir: gerçekten dinlerin teolojilerinde yeni bir anlayışın oluşması mümkün müdür? Walsch’un “Yeni Ruhanilik” veya John Templeton’a referansla “alçakgönüllü teoloji” (s. 223) dediği bu durumun gerçekleşebilmesi, değişimin merkeze alınması ve hatta ileri düzeyde kutsanması; ayrıca Tanrı ile insan arasındaki bir otorite değişimi söz konusu edilebilir. Bu ise, tanrı ve insan kavramlarıyla, bunların ontolojileri dikkate alındığında mümkün olmayacak bir durum görünmektedir. Zira bu, hem insanın tanrılaşması hem de yeni teolojiyi zorunlu kılmaktadır.

şimdi “Yarının tanrısı” tasavvurunun nebevi gelenek zaviyesinden bazı problemlili noktalarına bakabiliriz. İlkin, eski Tanrı’nın barışı sağlayamadığı (s. 14), insanlığın en büyük yıkımı olduğu (s. 76) şeklinde yargılar bulunmaktadır. Teodise sorunuyla da yakından ilintili olduğu anlaşılan bu yargılar, nebevi söylemlerle örtüşmediği gibi tam tersine nebevi söylem Tanrı’nın insana hidayet sunduğunu kabul eder. İslami söylemde seküler ideolojilerin barışı bozdukları ve ıslahtan uzak oldukları ifade edilir. İkinci olarak, Yarının tanrısı kutsala bir meydan ıokuma ve hakaretle karakterize edilir. Walsch, “değişim için en kutsal varsayımlara meydan okuma gerekir” (s. 113) derken, din ve Tanrı’nın en merkezi ögesini sorunsallaştırmaktadır. Üçüncüsü, insana dışarıdan gelen hakikat fikrinin zayıflatılmasıdır. Bu durum iki boyutlu olarak Walsch’un tasavvurunda izlenebilir. Öncelikle hakikatin öznel yorumlara indirgenmesi. Walsch’a göre, “Yeni Ruhanilik günlerinde, tüm insanlar

kendilerinin verdiği anlam dışında hiçbir şeyin anlamı olmadığını anlayacaklardır.” (s. 316) Buna bağlı olarak “doğru” ve “yanlış”ın anlamını kaybetmesi. Böylece yarının tanrısının insanlara bir şeyin en iyisini söylemek görevi olmayacaktır. (s. 23) Bu durum, Yarının Tanrısının tek kaynak iddiasında bulunmaması ve tekelci doktrinler içermemesi ile karakterize edilmesine sebep olur ki, nebevi gelenek açısından problemlidir.

Bunların doğal bir sonucu olarak Yarının Tanrısı, insandan hiçbir şey talep etmeyen profille ortaya çıkmaktadır: “Yarının Tanrısı senden hiçbir şey talep etmiyorum. Dilediğini yapabilirsin. Sana özgür irade veriyorum diyecek.” (s. 168) Nihayetinde insan Tanrı’ya sadakat gösterme zorunluluğundan kurtularak özgürleşecektir. (s. 246) Tüm bunlar, Nebevi gelenek ve kutsal kitaplar gözönüne alındığında, kabul edilebilir değildirler.

Yarının Tanrısının bireysel ve toplumsal yaşamımızda sonuçları ne olabilir?

Yarının Tanrı tasavvuru, klasik Tanrı tasavvurundan ayrılırken, bunun bireysel ve toplumsal hayatta bazı farklılıklar yaratması tabiidir. Bir kere, insan ve Tanrı kavramlarının ifade ettiği anlam ve içeriklerin değişmesine paralel olarak insanın Tanrı ile kurduğu ilişki de değişecektir. Zira yarının Tanrısında, Tanrı aşkınlığını ve insana dışarıdanlığını ve hidayet etme vasfını yitirmekte; böylece insan ile Tanrı arasındaki fark mahiyet değil derece farkına indirgenmektedir. Bu Tanrı doğru ile yanlış belirtmemekte, insandan görevler beklememekte, hatta insana hizmet ile kendisini konumlandırmaktadır. Böylece bireyin Tanrı ile ilişkisinin mahiyeti de değişmektedir. Mümkün ve fani bir varlık olarak insanın Mutlak’a olan ihtiyacı ve hakikat de bu şekilde anlamını kaybetmekte; neticede insanın tüm talep ve arzularını onaylayan bir Tanrı’ya ulaşmaktadır.

Bu yaklaşımın toplumsal açıdan çok boyutlu sonuçlarından bahsetmek mümkünse de, iki noktaya dikkat çekmek yeterli olacaktır. Birincisi, bireyin Tanrı ile ilişkisindeki bu içerik, toplumda “kutsal”, “iyi”, “kötü” vb. hedef tayin eden kavramların yoksunluğunu ve nihayetinde dünyevileşmeyi beraberinde getirecektir. Toplumsal hayatta ortaya çıkan görelilik de, düzen, nizam ve sınırlar konusunda bir karışıklığa sebep

olacaktır. Maruf ve münkere dair sınırlar ve içeriklerin görelileşmesi, “Hakikat”in değil, gücün belirleyiciliğini sonuçlayacaktır.

Bu önermeler Tanrı tasavvuru konusundaki problemleri çözer mi yoksa yeni problemler mi yaratır?

Bu soruya cevap verirken, öncelikle Tanrı tasavvurları ile ilgili temel problemlerin ne olduğunu ve “Yarının Tanrısı”nın bu problemlerin neresine dokunduğu ve nasıl bir imkan oluşturduğuna kısaca bakmak gerekmektedir. Bugün farklı tasavvurlarda Tanrı (ki Walsch’a göre bunların hepsi eski Tanrı’dır) oldukça dışarıdan, soyut, mesafeli bir şekilde resmedilmektedir. Bu durum, özellikle Tanrı ve hakikatin insan tarafından deneyimlenmesine, insanın hakikatin farklı katmanlardaki tezahürlerini izlemesi ve ona katılmasına engel olmaktadır. Böylece Tanrı insanın çok uzağında ve dışında durmaktadır. Yine bununla bağlantılı olarak Tanrı kendi sınırları konusunda ceza vermeyi bekleyen ve salt “hukuk” olan bir varlık şeklinde gündelik hayatın içinde yer bulmaktadır. Bunun sonucu olarak, Tanrı-insan, insan-insan ve insan-çevre arasındaki ilişkilerde ahlaki zemin geriye itilmektedir. Ayrıca Tanrı-insan ilişkisinde “süreç” ve “değişim” kavramları yeterince dikkate alınmamakta, böylece Tanrı ile ilişkilerden çok, Tanrı adına konuşma ve hükmetme yaygınlaşmakta ve nihayetinde anakronik bir Tanrı tasavvuru ortaya çıkmaktadır.

Açıkçası Walsch’un “Yarının Tanrısı” bu tür problemlere değmekte, fakat Tanrı’yı postmodern bir tarzda yeniden inşa etmektedir. Bu ise, Tanrı tasavvurlarında belirtilen problemleri çözmek yerine, başka problemler üretecektir. Tanrı, insandan bağımsız bir varlık olarak vardır ve mutlaktır. Bu anlamda insana “dışarıdan” ve “mesafeli”dir. Fakat bir o kadar da insanın içsel süreçleriyle Tanrı deneyimleri de önemlidir. Dolayısıyla “dışarı” ve “içeri” dengeli biçimde bir mesafeyi ifade etmelidir. Yarının tanrısı, Tanrı’nın insandan bağımsız varlığını sonlandırarak “bir hakikat”i reddetmekte, böylece bir başka problem doğurmaktadır. Yine Tanrı’nın insana has niteliklerle bir “değişim”in konusu kılınması, aslen Tanrı kavramının içerimlerine bir sabotaj gibi görünmektedir. Tanrı’nın mutlaklığı ile hayattaki değişim arasındaki dengenin korunması önem taşımaktadır. Tanrı’yı salt bir hukuksal içerikle algılamak problemlidir, ancak Tanrı’nın insandan talepleri olmayacağını önermek ise diğer uçta bir problemdir. “Doğru” ve “yanlış”ın dolayısıyla uzun vadede hakikatin referanslarındaki değişim, Tanrı ile insan arasındaki

varoluşsal konumu tersine çevirecektir. Hasılı “Yarının Tanrısı” isimli bu tasavvur sorunları derinleştirecek gibi görünmektedir.

Ben, insanların Tanrı’dan kendilerine doğru ve yanlış önermelerini beklediğini, hedef yönelimleri belirlemeleri istediğini düşünüyorum. Tanrı’nın bu tür önermelerden ve müdahalelerden çekilmesinin insanın ölümü olacağı kanaatini taşıyorum. Evet, şu anda müslüman dünya da dahil olmak üzere Tanrı tasavvurlarında ve buna dair dilde ciddi problemlerimiz olduğu düşüncesindeyim. Fakat “Yarının Tanrısı”, bu sorunları çözme kapasitesinde değildir. İnananlar Tanrı adına konuşmayı, tekelci yorumları bırakarak, kendi kapris ve arzularını sıfat olarak yükledikleri bir “Tanrı” imajından vazgeçmelidirler. Yoksa Walsch’un önerdiği seküler ve postmodern Tanrı anlayışı, bir kutsallık hâresine bürünerek farklı versiyonlarda karşımıza çıkmaya devam edecektir. Fakat Walsch’un tartışmalarını, içinde yaşadığımız dönemin “Tanrı krizi” şeklinde okuyabiliriz.